

Armoef troef

De gemiddelde Nederlander ziet zijn reëel beschikbare inkomen volgend jaar met 2 à 2½% stijgen, maar in de collectieve sector is armoef troef. De daling van de aardgasopbrengsten slaat zo'n gat in de begroting dat de minister van Financiën alle zeilen bij moet zetten om te voorkomen dat het financieringstekort scherp oploopt. Het is een grote prestatie dat hij er in de *Miljoenennota 1987* in slaagt het 'lek' vrijwel geheel te dichten. De keerzijde hiervan is echter dat in de begroting voor 1987, nog meer dan in voorgaande jaren, alles in het teken staat van de vermindering van het financieringstekort.

De situatie in de collectieve sector is tot op zekere hoogte vergelijkbaar met die waarin veel bedrijven zich enkele jaren geleden bevonden. De zich opstapelende verliezen maakten het noodzakelijk dat de bakens werden verzet. Produktielijnen moesten worden gesloten, bedrijfsonderdelen worden afgestoten en in veel gevallen moest diep in de organisatie worden gesneden. Het saneringsproces was pijnlijk en ingrijpend. Uiteindelijk echter kwamen veel bedrijven sterker uit de recessie tevoorschijn dan ze er in waren gegaan. De bezuinigingen en reorganisaties hadden hun effect niet gemist. De slagvaardigheid was toegenomen en het concurrentievermogen versterkt. De betrokken ondernemingen waren er in geslaagd van de nood een deugd te maken.

De creativiteit om van de nood een deugd te maken, is wat men in het regeerakkoord en de *Miljoenennota 1987* mist. De aandacht is volledig gericht op het halen van de ombuigingstaakstelling. De afzonderlijke departementen zuchten onder de druk van de bezuinigingen zonder met ideeën te komen hoe het goedkoper en beter kan. Aanzetten tot een beleid om te proberen met minder middelen een hoger niveau van collectieve dienstverlening te verwezenlijken treft men vrijwel nergens aan. Zo manoeuvreert de collectieve sector zich zelf steeds meer in de hoek waar de slagen vallen. Armoef is troef in méér dan alleen financieel opzicht.

De uitgangsstelling van CDA en VVD dat de Nederlandse samenleving met minder overheid toekan, wordt in regeerakkoord of *Miljoenennota* op geen enkele wijze onderbouwd. Nergens wordt besproken op welke gebieden de waarborgen en voorzieningen die de overheid in een verzorgingsstaat aan de burgers biedt, zouden kunnen verminderen. Evenmin wordt de vraag beantwoord op welke terreinen de sturing van de sociaal-economische ontwikkelingen door de overheid achterwege kan blijven. Zolang de discussie daarover niet wordt aangegaan, blijft het 'minder overheid' een loze kreet. Zolang ook blijft het bezuinigen de 'beleidsarme' bezigheid die het nu is: met de kaasschaaf de departementen langs en overal een plakje af. De kans wordt gemist om tot een grondige gedachtenwisseling over de plaats en toekomst van de verzorgingsstaat te komen (zie ook het artikel van Geelhoed in dit nummer). Er wordt niet nagedacht over een vernieuwing van de sociaal-economische orde waarin de overheid niet méér, maar ook niet minder taken krijgt toebedeeld dan zij op doelmatige wijze kan vervullen.

Hetzelfde geldt voor de vermindering van het aantal ambtenaren waartoe in het regeerakkoord is besloten. Achter de termen 'efficiencykorting' en 'bureaucratiekorting' gaat dezelfde beleidsarmoede schuil als achter de kaasschaafmethode bij het bezuinigen. Positieve aanzetten om tot een beter functionerend overheidsapparaat en een meer klantgerichte dienstverlening

aan het publiek te komen, ontbreken. Het dieptepunt is de ambtenaren gebrek aan inzet te verwijten in plaats van duidelijke politieke prioriteiten te formuleren waarop de inspanning zich moet richten en de organisatorische voorwaarden te scheppen waaronder mensen gestimuleerd worden hun beste krachten te geven. Alleen op die manier kan de collectieve sector zich rehabiliteren.

Ook op afzonderlijke beleidsterreinen is het gemis aan offensief beleid opvallend. In de gezondheidszorg moet volgens het regeerakkoord in de komende vier jaar f. 1,2 mrd. worden bezuinigd. De begroting spreekt van een meer marktgerichte benadering. Ideeën over hoe dat zou kunnen of zou moeten, treft men echter niet aan 1). De problematiek wordt doorgeschoven naar de commissie-Dekker. Intussen tracht men de benodigde miljoenen bij elkaar te sprokkelen door overal wat van de voorzieningen af te schrapen.

Bij Onderwijs is het al niet veel beter. Hoewel het een winstpunt is dat bij de bezuinigingen in het hoger onderwijs niet langer de kaasschaaf wordt gehanteerd maar hele faculteiten worden opgeheven, blijft volledig onder tafel op grond van welke criteria de op te heffen faculteiten zijn geselecteerd. Bij bezuinigingen op het wetenschappelijke onderwijs is de enige maatstaf die telt kwaliteit, schreef Rinnooy Kan in *NRC Handelsblad* 2). Maar wat we ook zien, in elk geval geen beleid dat er toe bijdraagt een zo hoog mogelijke kwaliteit van onderwijs en onderzoek in Nederland te bereiken.

Iets dergelijks geldt voor het technologiebeleid van Economische Zaken, naast onderwijs een van de beleidsterreinen die voor de economische toekomst van het land van uitermate groot belang zijn. Zoals bekend heeft de OECD het Nederlandse technologiebeleid in het afgelopen jaar aan een kritische evaluatie onderworpen. Maar de conclusies en aanbevelingen waartoe de OECD komt, lijken in de begroting van EZ geen rol te spelen 3). Alle belangrijke thema's worden doorgeschoven naar een commissie: de commissie-Dekker II.

Voor het verkeerbeleid, de belastinghervorming en het infrastructuurbeleid geldt soortgelijke kritiek. De overheid zit overal in het defensief. Dat is een gevaarlijke ontwikkeling. Het wordt hoog tijd voor een offensievere benadering van de problemen waar de collectieve sector mee wordt geconfronteerd. De overheid moet met andere woorden uit haar schulp komen en van de financiële nood een deugd gaan maken. Wat hebben we aan een collectieve sector die, ergens in het midden van de jaren negentig, financieel in evenwicht is, maar voor het overige volstrekt niet beantwoordt aan de eisen van de tijd?

L. van der Geest

1) Zie ook J.P.M. Hendriks, *Starheid moet worden doorbroken*, *Elseviers Magazine*, 20 september 1986, blz. 15 e.v.

2) A.H.G. Rinnooy Kan, *Bij bezuinigen is er maar één maatstaf: kwaliteit*, *NRC Handelsblad*, 18 september 1986, blz. 9.

3) Zie ook W. Zegveld, *Ik mis veel in voornemens van EZ*, *Elseviers Magazine*, 20 september 1986, blz. 26.